

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Сьогодні дуже актуальним є питання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб. Дискусія з приводу цього питання продовжується вже багато років, і єдиного бачення, «правила», яке б раз і назавжди поставило крапку у цьому – не існує. Тому багато вчених, науковців у своїх роботах, монографіях, статтях наводять різні точки зору, певним чином аргументувавши свою позицію. Одні вважають, що, так, безперечно, фізична особа є суб'єктом міжнародного права (Кучерук Н. С., Тарасов О. В., Матузов Н. І. та ін.), інші – відкидають цю позицію, визнаючи саме державу, як суб'єкта міжнародного права, за якою стоїть індивід (Кожевников Ф. І., Баймуратов М. О., Черниченко С. В. та ін.), треті, поєднуючи ці два підходи, говорять про обмежену міжнародну правосуб'єктність фізичних осіб, називаючи їх «дестинаторами» або «бенефіціарами» (Ігнатенко Г. В., Карташкін В. О., Колосов Ю. М., Лукашук І. І. та ін.).

Як можна побачити, з наведеного вище, єдиної точки зору просто не існує, і кожен автор по-своєму аргументує свою позицію. Але все ж таки, хто такі «фізичні особи» у міжнародному праві? Чи є вони повноцінними суб'єктами? Чи може вони беруть участь у міжнародному процесі лише з «дозволу» держави? У своїй роботі я спробую проаналізувати різні точки зору і навести свою думку щодо цього питання.

Взагалі, спочатку слід відповісти на питання: що таке міжнародна правосуб'єктність? Міжнародна правосуб'єктність – це юридична ознака того чи іншого утворення, яка надає йому статус суб'єкта міжнародного права. Тобто лише суб'єкт, наділений усіма елементами міжнародної правосуб'єктності, може вважатися суб'єктом міжнародного права.

Суб'єкти міжнародного права – це учасники міжнародних правовідносин, яким притаманні елементи міжнародної правосуб'єктності, а саме: вони здатні володіти та безпосередньо здійснювати міжнародні права й обов'язки, створювати норми міжнародного права та нести відповідальність за їхнє порушення [1]. Тобто з цього поняття видно, що міжнародна правосуб'єктність складається з трьох елементів: правоздатності, дієздатності та деліктоздатності. З'ясувавши це, тепер ми спробуємо «знайти» ці елементи у міжнародній правосуб'єктності індивіда.

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

У статті 6 Загальної декларації прав людини 1948 року [2] зазначено, що кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності. Це положення також міститься і у статті 23 Конвенції СНД про права і основні свободи людини 1995 року [3].

Прихильники «теорії визнання» фізичної особи суб'єктом міжнародного права зазначають, що, по-перше, міжнародне право може безпосередньо створювати для особи права та обов'язки. По-друге, можливість індивіда звертатися в міжнародні судові установи для захисту своїх прав. По-третє, індивіди є суб'єктами міжнародної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини.

Водночас, противники цієї теорії одразу відкидають другий аргумент, зазначаючи, що у статті 34 Статуту Міжнародного Суду ООН закріплено, що тільки держави можуть бути сторонами в справах, що розглядаються в суді [4]. Тобто про фізичну особу мова тут не йде. Проте, наприклад, якщо взяти Україну, то навіть у ч. 4 ст 55 Конституції закріплено, що кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [5].

Також Суд Європейського Співтовариства у своєму рішенні від 05.02.1963 р. зазначив, що співтовариство констатує новий правовий порядок у міжнародному праві, за яким переваги держав щодо їх суверенних прав обмежуються, і суб'єктами визнаються не лише держави, а й громадяни [6, с. 74]. Крім того, згідно зі ст. 25 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. будь-яка особа або група осіб мають право направити петицію в Європейський суд з прав людини [7]. Тобто фізична особа, звертаючись до міжнародних установ за захистом своїх порушених прав, по суті виступає ініціатором створення прецеденту, який, у свою чергу, має юридичну силу.

Пояснюючи зазначені суперечки, зокрема Тарасов О. В. зазначає, що одним з нових наукових напрямків, що прагнуть здолати ці методологічні крайнощі, є правова персонологія – наука про правову особистість, однією з аксіом якої є твердження, що без правосуб'єктності фізичної особи існування будь-якого правопорядку неможливе за визначенням. Правосуб'єктність людини служить підґрунтям для правосуб'єктності усіх інших суб'єктів права взагалі. Тим більше абсурдними є спроби обґрунтування залучення «несуб'єкта» права до юридичної відповідальності. Не можна нести національно-правову кримінальну відповідальність, якщо перед нами «несуб'єкт»

національного права. Аналогічною є ситуація і з міжнародно-правовою кримінальною відповідальністю [8, с. 204].

Отже, як можна помітити, єдиного бачення «переліку» суб'єктів міжнародного права не існує. Але, проаналізувавши викладене, можна дійти висновку, що існує безліч підстав для віднесення фізичної особи до суб'єкта міжнародного права. Враховуючи сучасну ситуацію, ця проблема стає все більш значимою. Кожна Людина має права, які вона отримує з моменту народження, і це не пов'язано ні з її статтю, ні з її расою, ні з її кольором шкіри, ні з її національністю і державою, де вона народилася. Ці права Людина отримує автоматично, а не з «дозволу» або «веління» держави.

Дуже влучним є вислів М. І. Матузова: «в сучасному цивілізованому суспільстві нема і не може бути людей, не наділених загальною правоздатністю. Це найважливіша передумова та невід'ємний елемент політико – юридичного та соціального статусу особистості. Правоздатність – не природна, а суспільно – правова якість суб'єктів, що носить абсолютний, універсальний характер. Вона витікає з міжнародних актів о правах людини, принципів гуманізму, свободи, справедливості. Обов'язок кожної держави – належним чином гарантувати і захищати цю якість. Головне в правоздатності – не права, а принципова можливість або здатність мати їх» [9, с. 484].

Людина, як найвища соціальна цінність, повинна перебувати під захистом не тільки національного, а й міжнародного права. Для цього лише потрібно остаточно включити її до «списку» суб'єктів міжнародного права. А зробити це неважко, адже підстави для цього існують, і не аби-які.

Література:

1. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. В. М. Репецького. – 2 – ге вид., стер. – К. : Знання, 2012. – 437 с.
2. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Конвенція СНД про права і основні свободи людини від 26.05.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_070
4. Статут Міжнародного Суду ООН від 26.06.1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_010
5. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 21.02.2014 // Там само. – 2014. – №11. – Ст. 143.

6. Кучерук Н. С. Фізична особа як суб'єкт міжнародного права / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/227/Kucheruk_fizyczna_osoba_subject.pdf?sequence=1

7. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

8. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії. – Х.: Право, 2014. – 512 с.

9. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М.: Юристъ, 1997. – 672 с.

Науковий керівник: Тарасов О. В., д.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

К. П. Зіборова¹

КОНЦЕПЦІЯ АКТИВ «М'ЯКОГО» ПРАВА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ

На сьогодні питання про концепцію «м'якого права» залишається одним із найактуальніших. Воно потребує детального дослідження, адже акти «м'якого права» мають переважно рекомендаційні правові норми.

Можна узагальнити три концепції визначення «м'якого права», а також концепція заперечення його існування [1, с.74].

По-перше, під м'яким правом розуміється визначений нормативний масив чи документи, які містять:

а) норми договорів, які визначені неоднозначно щодо свого змісту і не породжують для держав конкретних прав та обов'язків;

б) норми, що містяться в резолюціях міжнародних організацій, що не мають юридично обов'язкової сили. Одним з прихильників цієї концепції м'якого права був І. Лукашук, який вважав, що цей термін широко застосовується в міжнародній доктрині для позначення двох різноспрямованих підходів [2].

Друга концепція «м'якого права» характеризує сукупність норм, в яких відсутні ті чи інші ознаки норм т.зв. «твердого» права. В основному при-

---

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.